

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

מרן **יואל טייטלבוים** זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

מקץ - שבת חנוכה תשי"ד

- קשר פרשת מקץ לנס חנוכה • טעם אמירת ויהי נועם אצל נרות חנוכה •
- אכילת שיריים מהצדיק מביא רפואה • יוסף הצדיק היה גבוה מבעל החלום •
- אנכי אכל כל אתכם ממקורות קדושים • חפץ הבא מצדיק יש לו קדושה •
- קושית המים יחזקאל • גדולת וברכת יוסף במצרים היה השורש לנס חנוכה •
- הר"י ברצלוני: מצינו גזומא בתוה"ק • נס חנוכה גאולה והצלה נצחיות •
- קושית הבית יצחק • אילו לא נהנו ישראל מהמצריים לא היו בגלות •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשע"ח לפ"ק

יצא לאור ע"י
מערכת "לשון קדשו"
מאנטריאל קאנאדא
1-514-585-3040

קונטרס 44

לשמיעת הדברות קודש:

072-3333419 (בארץ ישראל) **1-718-298-4641**

(פון אייראפע 972-72-3333419+)

צו הערן די תורה ס"ג מקץ שבת חנוכה תשי"ד

דרוקט: # → 14 → 10 → 1 → 6 → 1 (דרוקט אלע נומערן אינאיינעם)

(35 מינוט) קלאָר

קושיות ודיוקים בפרשת השבוע

א

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפְרָעָה חָלַם וְהָיָה מִן הַיָּאָר עֲלֹת שְׁבַע פָּרוֹת וּגּוֹ', וְאָמַר אֶל הַחֲרָטְמִים וְאֵין מִגִּיד לִי, עַר הָאֵט גַּעְרוּפֶן יוֹסֵף הַצַּדִּיק, אֹן יוֹסֵף הַצַּדִּיק הָאֵט אִים פּוֹתֵר חִלּוּם גַּעְוּעַן, אֹן עַר הָאֵט אִים גַּעְזָאָגֵט וְעָתָה יֵרָא פְרָעָה אִישׁ נָבוֹן וְחָכָם.

דָּאס ענין דערפון, אַלע מפרשים נִלְאוּ כָּל חֲכָמֵי לֵב וּוָאָס אִיז דָּאָס ענין גַּעְוּעַן, מִזְאָל פֿאַרשטיין.

ב

קושיא א:

מדוע לא יכלו החטומים למצוא הפתרון שמדבר מענין רעב ושובע?

א) קודם פֿאַרוואָס זענען זיי נישט געפֿאַלן אויף דעם [=שלא נפל בדעתם הפתרון], ס'איז דאָך געוועזן שְׁבָלִים אִיז דאָך תבואה, אֹן פָּרוֹת אִיז דאָך אויכעט אַזאַלעכע ענינים וואָס ס'איז עניני פרנסה^א, פֿאַרוואָס הָאָבֵן זיי אַלע גַּעְזָאָגֵט שבע מדינות אֹן שבע בנות^ב, אֹן פֿאַרוואָס זענען זיי [החרטומים] נישט געפֿאַלן אויף דעם, פשוט ס'איז דאָך אַיינפֿאַכער [=פשוט יותר] אַז דָּאָס גייט אַרויף אויף שְׁבַע שְׁנֵי הַשְּׁבַע אֹן שְׁבַע שְׁנֵי הָרָעָב.

ג

קושיא ב:

למה לא מצאה חן בעיני פרעה פתרון החרטומים, ומה ראה יותר בפתרון יוסף הצדיק?

אֹן דערנאָכדעם וְאָמַר אֶל הַחֲרָטְמִים וְאֵין פּוֹתֵר אוֹתָם לְפְרָעָה, [פרש"י] שלא נכנסו באזניו.

ב) פֿאַרוואָס, וואָס הָאֵט עַר גַּעְזָען וואָס אִיז אִים נישט געפֿעלן, אֹן וואָס הָאֵט עַר דערקענט אין יוסף הצדיק'ס [פתרון] מער, דָּאָס אִיז אִים מער אַיינגעגאַנגען, דָּאָס יאָ אֹן דָּאָס אִיז וְאֵין פּוֹתֵר אוֹתָם לְפְרָעָה, וואָס אִיז די נפֿקא מינה, ברויך מען דאָך הָאָבֵן אַ טעם.

ד

קושיא ג:

למה נצרך לאסיפת תבואה, איש שימשול על כל מצרים כמשנה למלך, וכי לא די בסתם איש ממונה לתבואה?

ג) דערנאָכדעם וואָס אִיז דָּאָס ענין וְעָתָה יֵרָא פְרָעָה אִישׁ נָבוֹן וְחָכָם וַיִּשְׁתִּיהוּ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם. [הלא לזה] דאָרף מען הָאָבֵן [רק סתם ממונה] עַר זאָל צוזאַמקלויבן די תבואות [און] האַלטן די אוצרות די מאַגאַזינען.

איבערדעם מוז עַר זיין אַ מִשָּׁל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם? אֹן אַ נָבוֹן וְחָכָם?, דָּאָס טוט כּאָטשיג ווער, ווער ס'איז גַּעְזָעצט אויף דעם, אַ ממונה אויף דעם, דירעקט אויף תבואות, דָּאָס קער זיך גאַרנישט אָן [להמושל הכללי], אויף אוצרות המלך הָאֵט דאָך נישט קיין שייכות פֿון עפעס אַנדערשט, איבערדעם מוז עַר זיין אַ מושל

^א ברמב"ן (ב, מא), הפרות סימן לחרישה, והשבילים סימן לקציר. וכן בשאר מפרשים.

^ב פרש"י (מא, ח). ומקורו במדרש (בר"ד פט, ו): רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי, פתחין היו אותו אלא שלא היה קולן נכנס באזניו, שבע פרות הטובות שבע בנות אתה מוליד, שבע פרות הרעות שבע בנות אתה קובר, וכן אמרו שבע שבילים הטובות שבע מלכיות אתה מכבש, שבע שבילים הרעות שבע אפרכיות מורדות בך.

אויף מצרים?, אזוי ווי ער [פרעה] האָט אים געזעצט [ואמר] וּבִלְעָדֶיךָ לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֵת רִגְלוֹ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם?. [און] ער אַליין [יוסף] האָט אויך געזאָגט וישיתיהו על אֶרֶץ מִצְרַיִם.

פאַר דעם [לאסוף תבואה] מוז ער זיין [המושל] אויף ארץ מצרים?, דאַרף ער זיין אַ ממונה [רק] אויף אוצרות, אויף תבואות, צוזאַם צוזאַמלען, אזוי ווי ס'איז דאָ איבעראַל אַז ס'איז ממונה [איינער] אויף די זאַכן אויף תבואות, און אים גייט נישט אָן עפעס אַנדערש, וואָס איז מאי כל הרעש הזה.

ה

קושיא ד:

למה נצרך לזה נכון וְחָכְמָה?

(ד) [וכן יקשה] וואָס דאַרף מען האָבן עפעס אַזא גרויסן נבון וְחָכְמָה צו דעם?. און דאָס האָט אים [יוסף] געברענגט דערצו [אז] איבערדעם איז ער געוואָרן [משנה למלך] האָט שוין אויסגעפעלט אַ משנה למלך אין מצרים, האָט דאָס שוין אויסגעפעלט וועגן די תבואות, האָט דען אויסגעפעלט מלכים אין מצרים, מלכים ושרים, ער האָט געדאַרפט האָבן וועגן דעם חלום וואָס ער האָט אים גע'עצה'ט האָט ער געזאָגט מ'דאַרף צוזאַמנעמען די תבואות, איז נישט גענוג געווען איינעם וואָס זאָל ממונה זיין אויף די אוצרות? ער זאָל האָבן דעם פאך אין די הענט, ער זאָל צוזאַמנעמען די אַלע תבואות.

פאַרוואָס האָט מען גאָר געדאַרפט האָבן אויף דעם אַרויף זאָל ער ווערן, הַנִּמְצָא כִּזֶּה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹקִים בּוֹ מִיט אַ נבון וְחָכְמָה, וואָס פעלט דאָס אויס.

י

קושיא ה:

למה נתן יוסף הצדיק עצות, וכי לקחו אותו ליועץ, והלא בקשו ממנו רק לפתור החלום?

(ה) דערנאָך [בכלל קשה] וואָס איז דער וַעֲתָה יֵרָא פֶּרְעָה וגו', האָט מען אים [יוסף] דען גענומען פאַר אַ יועץ בכלל, ער האָט [נאך] געדאַרפט פותר חלום זיין, [ושפיר פתר שמראה אויף] די שְׂבַע שָׁנִים, די שְׂבַע שָׁנִי הַשְּׂבַע און די שְׁנֵי הָרָעָב, פאַרוואָס האָט ער אים געדאַרפט געבן עצות, וַעֲתָה יֵרָא פֶּרְעָה אִישׁ נבון וְחָכְמָה וישיתיהו על אֶרֶץ מִצְרַיִם, מ'האָט דאָך אים נישט גענומען אויף דעם.

ז

קושיא ו:

העצה שנתן והיה האכל לפקדון, הוא סתירה להחלום ולא נודע כי באו אל קרבנה, ולפתרון ולא יודע השבוע?

(ו) דערנאָך לכאורה איז דאָך [עצם נתינת העצה] אַ סתירה אין חלום אַליין. ער האָט געזאָגט וְתֹאכַלְנָה הַפְּרוֹת הָרְעוֹת וגו' וְלֹא נֹדַע כִּי בָאוּ אֶל קִרְבָּנָה וּמֵרְאִיָּהוּ רַע כְּאֲשֶׁר בַּתְּחִלָּה, ס'וועט זיך גאַרנישט דערקענען, וְלֹא נֹדַע איז דאָך לא נודע, וּמֵרְאִיָּהוּ רַע כְּאֲשֶׁר בַּתְּחִלָּה. צום סוף האָט ער אָן עצה געגעבן מ'זאָל צוזאַמנעמען [אוכל] מ'זאָל האָבן, וְהָיָה הָאֶכֶל לַפְּקֻדוֹן לְשִׁבְעַת שָׁנֵי הָרָעָב.

[יקשה] אַז ס'וועט זיין לַפְּקֻדוֹן לְשִׁבְעַת שָׁנֵי הָרָעָב, וועט דאָך יאָ נֹדַע זיין, וועט זיך דאָך דערקענען די שְׂבַע שָׁנֵי הַשְּׂבַע. אַז מ'וועט אָנגרייטן - וְלֹא תִכְרַת הָאֶרֶץ בָּרָעָב - וועט דאָך דאָס זיין אַ הצלה פונעם רָעָב, וואָס מ'וועט אָנגרייטן אין די

שָׁבַע שְׁנֵי הַשָּׁבַע, קֶעֶן מֵעַן דָּאךְ נִישַׁט זָאגֵן וְלֹא יִנְדַע הַשָּׁבַע אִין דִּי שָׁבַע שְׁנֵי הָרֶעֶב, [אז] ס'וועט זיין וְלֹא יִנְדַע, וּמִרְאִיָּהּ רַע כְּאֲשֶׁר בְּתַחֲלָה. וְלֹא יִנְדַע אִין דָּאךְ עַס טײַטש וועט מען דָּאךְ גֶּאָרנישט' האָבן, אַז ס'איז טאַקע וְלֹא יִנְדַע וועט מען דָּאךְ גֶּאָרנישט אויפֿטוהן מיט די אוצרות.

און ווייטער אַז ס'וועט [יא] נוצן אויף דעם וְלֹא תִכְרַת הָאָרֶץ, וועט מען דָּאךְ דאָס שפירן דִּי שָׁבַע שְׁנֵי הַשָּׁבַע, מ'וועט האָבן אָנגעגרייט, קֶעֶן מֵעַן דָּאךְ נִישַׁט זָאגֵן אַז דאָס אִין וְלֹא יִנְדַע הַשָּׁבַע, וּמִרְאִיָּהּ רַע כְּאֲשֶׁר בְּתַחֲלָה, דעם פתרון פונעם וְלֹא נִדְרַע [כי באן] אַל קִרְבָּנָה.

ח

קושיא ז:

צ"ב כפל הלשון עד כי חדל לספר כי אין מספר?

(ז) וַיִּצְבֹּר יוֹסֵף בָּר כַּחֲוֹל הַיָּם [הרבה מאד] עַד כִּי חָדַל לִסְפֹּר כִּי אֵין מִסְפָּר. דאָס טאַפלט לשון 'כי חדל לספר' און 'כי אין מספר', וואָס טויג דאָס אַז צוויי מאל, [והיה לו לומר רק] וַיִּצְבֹּר יוֹסֵף בָּר כַּחֲוֹל הַיָּם כִּי אֵין מִסְפָּר, [או יאמר] 'עד' אֵין מִסְפָּר, וואָס צוטיילט ער עפעס אין צווייען 'כי חדל לספר', און 'כי אין מספר'.

ט

קושיא ח:

ובאמת האך שייך לומר על מעשה בני אדם כי אין מספר?

(ח) און לעולם איז דאָךְ דאָ אין די מפרשים, זיי שטעלן זיך, אַ זאך וואָס ס'ווערט דורך נאספים און דורך ממונים איז דאָךְ נישט פארהאנדן ס'זאל נישט האָבן קיין מספר, וואָרן יעדערער [מאסף] ברענגט דאָךְ [און] ער ווייסט דאָךְ וואָס ער ברענגט. טאַקע דאָ דער ר"י ברצלונני וויל גאָר זאָגן אַז ס'איז פארהאנדן אין דער תורה הקדו' טרעפט מען אַמאל אַ גוזמא, ס'איז אַזויפיל געווען עַד כִּי חָדַל לִסְפֹּר, אָבער ס'זאל טאַקע אמת נישט מעגליך זיין לספור וויאזוי איז דאָס פארהאנדן, אַ זאך וואָס מענטשן טוען צוזאמענעמען האָט דאָךְ עַס אַ חשבון יעדער וואָס ער האָט געברענגט, ווי קֶעֶן מֵעַן זָאגֵן אויף דעם כִּי חָדַל לִסְפֹּר כִּי אֵין מִסְפָּר.?

,

חקדמה לקושיא ט:

במדרש עושה חשבון שהיה צריך להיות מ"ב שנה רעב, ונשלם לאחר זמן ארבעים שנה רעב במצרים

אין מדרש"י איז אַ פלוגתא, איינער זאָגט אַז נאָך [הסתלקות] יעקב אבינו איז צוריק צוריקגעקומען דער רעב, און איינער זאָגט אַז ניין, הערשט שפעטער,

² הנשיא רבינו יהודה בר ברזילי הברצלונני מחכמי ספרד, לפני תשע מאות שנים, בערך בשנת ד' אלפים תת"ל. ובתוספות (ברכות יד: ד"ה תרי) כתבו "וראיתי בספר העתים שחבר הרב רבי יהודה בר ברזילי".

¹ בספרו פירוש ספר היצירה (פרק ד). וז"ל הדבר אמור בגוזמא מפני שהחשבון גדול ואינו מצוי תדיר אצל הבריות וכו'. וגם בדברי חשבונות מצינו בזה המקראות כדכתיב (מלכים א' ז, מו) מִרְבַּם מִאֵד מִאֵד לֹא נִחְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת, וכתוב נמי וַיִּצְבֹּר יוֹסֵף בָּר כַּחֲוֹל הַיָּם הִרְבָּה מְאֹד עַד כִּי חָדַל לִסְפֹּר כִּי אֵין מִסְפָּר, וזה לא יתכן להיות, כי כל דבר שאדם מקבץ ואוֹגֵר הרי יש לו מספר על ידי המקבצים והאֹגְרִים, אלא ענינים אלו לשון גוזמא הן מִרְבַּם המספר והחשבון. ויש מי שרוצה לפרש בזה הפסוק של יוסף שאינו אמור בגוזמא אלא בממש, והכין פירושו מרוב שקיבץ יוסף בר כחול הים הרבה מאד עד שחדל לספור מִרְבַּם טוֹחַ, ופירוש כי אין מספר שלא החזיק בו מספר מפני הטורח, עכ"ל.

³ במדרש (בר"ר פט, ט) שבע פרות, ר' יהודה ורבי נחמיה. רבי יהודה אמר י"ד שנה היו, שכן פרעה רואה, רבי נחמיה אמר כ"ח שנה היו שכן פרעה אמר ליוסף, רבנן אמרי מ"ב שנה היו, שכן פרעה רואה ואומר ליוסף

וואָרן לעולם איז דאָך געבליבן פינף יאָר [מחשבות הפשוט של שבע שני רעב, כי כשבא יעקב למצרים כלה הרעב (עי' רש"י ויגש מז, יט)].

[און] דער מדרש מאַכט אַ חשבון אַז ס'האָט געדאַרפט צו זיין צוויי און פערציג יאָר רעב, - די בעלי התוספות (מא, כז) ברענגט אויך די שיטה, - ער מאַכט אַ חשבון קודם די צוויי מאָל גע'חלומ'ט, די שבע פרות און די שבע שבלים, איז צוויי מאָל זיבן, און דערנאָכדעם ווי ער האָט עס נאָכגעזאָגט פאַר די חרטומים דעם חלום איז נאָכאָמאָל פערצן, און נאָכדעם ווידעראום ביים דריטן מאָל ווען יוסף הצדיק האָט עס פותר געווען, זאָגט ער די אַלע האָבן געברויכט מקוים צו ווערן, איז אויסגעקומען דער חשבון צוויי און פערציג יאָר גראָד, און געווען איז נאָר צוויי, זאָגט דער מדרש דאָס איז נשלם געוואָרן שפעטער ווען ס'איז געווען והיה הארץ שְׁמָמָה איז געווען ערגעץ בימי נבוכדנאצר, ס'איז געווען מצרים איז געווען אַרְבָּעִים שָׁנָה איז עס געווען שְׁמָמָה, האָט מען דעמאָלטס אָפּגעצאָלט.

יא

קושיא ט:

קושיית המים יחזקאל: דלא מצינו מתי השלימו חשבון שְׁנֵי הַשָּׁבָע, ומהו החילוק בזה?

ט) דער מים יחזקאל פון כנסת יחזקאל¹ פרעגט [על המדרש], ממה נפשך, לויט דעם חשבון [של ו' פעמים ז'], צוויי חלומות, און יוסף הצדיק האָט געזאָגט, און ווען ער [פרעה] האָט עס איבערגעזאָגט [ליוסף], אַז דאָס אַלעס רעכנ איך, דאָס אַלעס האָט געברויכט צו זיין [מ"ב שְׁנֵי רָעָב], העטן דאָך די שְׁנֵי הַשָּׁבָע אויך געדאַרפט צו זיין דאָס זעלבע [שיושלמו לאחר זמן], מילא די שְׁנֵי הָרָעָב האָט מען משלים געוועזן דעמאָלטס [בימי נבוכדנצר, אבל] ווען איז נשלם געוואָרן די שְׁנֵי שוֹבָע, די שוֹבָע איז דאָך נאָר געווען זיבן יאָר.?

ער וויל דאָרט זאָגן [לתרין], אַז איין מאָל קאָן מען פאַרענטפערן [יתור שני השובע דהוא] על השָׁנֹת הַחֲלוּם [פעמים כטעם שפּתר יוסף כי נכון הדבר מעם הָאֱלֹקִים

יוסף חזור ואומר לפרעה. אמר רבי יוסי בן חנינא ב' שנים עשה הרעב שכיון שירד יעקב אבינו לשם וברכו כְּלָה הרעב. ואימתי חזרו בימי יחזקאל, הדא הוא דכתיב (יחזקאל כט, יב) ונתתי את ארץ מצרים שְׁמָמָה בתוך אַרְצֹת נְשָׁמוֹת וְעִרְיָה בתוך עִירִים מְחֻרְבוֹת תִּהְיֶיךָ שְׁמָמָה אַרְבָּעִים שָׁנָה.

¹ בייחזקאל (סו, יח-יט) וַיְהִי בַּעֲשָׂרִים וְשֹׁבָע שָׁנָה [למלכות נבוכדנצר] וגו' הָיָה דְּבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר וגו' הִנְנִי נֹתֵן לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם וְנָשָׂא הַמֶּנֶּה וְשָׁלַל וְכָזוּ בְּיָדָהּ וגו'.

² במים יחזקאל (פרשת מקץ, להגאון רבי יחזקאל קאצינלנבויגן, אב"ד אהל"י, בעל שו"ת כנסת יחזקאל, נפטר בשנת תק"ט) וז"ל, הקושיא מפורסמת, דאם כן גם השני שָׁבָע היה ראוי להיות י"ד או כ"ח או מ"ב, והיכן נתקיימו. ויש לומר דלא קשה מידי בהצטרף עוד קושיא, איך אמר המדרש ז' שנים נגד ז' פרות ועוד ז' שנים אחרות נגד השבלים, הא בהדיא אמר יוסף "ועל השנות החלום פעמיים כי נכון הדבר מעם אלקים וממהר וגו'". אלא ודאי יש לומר דקושיא חדא בירך חברתה מתורץ, דודאי מה שכתוב "השנות החלום פעמיים כי ממהר האלקים לעשותו" לא קאי אלא על שני השובע, דאיכא למיטעי שלא יהיה אלא לאחר זמן רב, והוצרך לחלום פעמיים פרות טובות ושבלים טובות להודיע שממהר האלקים להיות השני השובע, אמנם לשני הרעב בחלום א' של פרות סגי, ובלא"ה ידעינן כיון שממהר האלקים בשני השובע ממילא יתחילו שני רעב מיד אחר שני השובע, כי הלא ראה בחלומו שאכלו פרות הרעות את הטובות, וא"כ בודאי גם שני רעב יהיה מיד אחרי וסמוך ממש לשני השובע, וא"כ החלום של שבלים רעות למה לי, והלא היה די בחלום של פרות רעות שאכלו פרות טובות, וא"כ לא היה לפרעה לראות בחלום רק ז' שבלים טובות לבד להודיע שממהר האלקים שני שובע, וממילא ידעינן שממהר האלקים גם כן שני רעב. אלא ודאי יפה כוון המדרש ששני רעב היה ראוי להיות י"ד שנה או כ"ח או מ"ב שנים ונתקיימו בימי יחזקאל, משא"כ שני שובע מעולם לא חלם לפרעה יותר מז' שנים, ומה שנשנה פעמיים להודיע כי ממהר האלקים לעשותו, ודו"ק.

וממהר לעשותו, קאָן מען ענטפערן ווייל די שבע פרות [ושבע השבלים] חלום אַחַד הוא, ווייל ס'איז געווען תיכף, ער נייט זיך [במים יחזקאל].
אָבער [עדיין קשה על] די אַנדערע חשבונות [שמוכר החלום כמה פעמים], דאָס וואָס ער האָט געזאָגט פאַר די חרטומים און וואָס יוסף הצדיק האָט געזאָגט, אַז איך רעכנן דאָס אַלעס עקסטער [לגבי שני הרעב] האָט דאָך דאָס אַלעס האָט דאָך געפעלט פון די שבע שני השבוע, וואָס איז אַ חילוק, פאַרוואָס ביי די שבע שני הרעב רעכנן איך אַז דאָס אַלעס האָט געברויכט מקוויים צו ווערן און מ'האָט דאָס אַלעס אָפגעצאָלט, און [ביי] די שבע שני השבוע זאָג איך דאָס נישט, וואָס איז דער חילוק.

יב

קושיא י:

קריאה בשבת חנוכה הוא בכל שנה פרשת מקץ, ובודאי יש לזה שייכות, וטעמא בעי?

(י) דאָס ענין דאָ לאַמיר זען, איך האָב געזאָגט אייביג ליינט מען פרשת מקץ אין שבת חנוכה, ס'מוז דאָך אַלעס עפעס [האָבן אַ שייכות], יעדע זאָך איז דאָך נישט בחנם, האָט דאָך אַלץ עפעס אַ שייכות".

יג

ביאורים בפרשת השבוע

ביאור קושיא א

החרטומים לא יכלו לפתור החלום, שראו בו סתירה כמו בקושיא ו

נאָר איך מיינן אפשר אַז דאָס [שראו שיהיה מה לאכול] איז טאַקע דער תירוק פאַרוואָס די חרטומים זענען נישט געקומען דערויף אַז דאָס איז עס.

יד

החרטומים היו חכמים ויכלו לראות מה שיהיה לאחר כמה שנים

וואָרן לעולם האָבן זיי דאָך געזען אַסאָך, די אַצטגנונים טאַקע ניבאין ואין יודעין מה ניבאין, אָבער זיי ווייסן 'דאָך', זיי האָבן דאָך געוואוסט בימים ההם, זיי זענען געווען גרויסע חכמים און אַצטגנונים.

זיי האָבן דאָך אפילו געזען ראָו פֿי רעה נגד פֿניכם (שמות י, י), און וואָס ס'איז עתיד [מושיען] ללקות במים^ט, נאָר זיי האָבן נישט געוואוסט פונקטליך אויף וואָס פאַר אַן אופן, אָבער געזען האָבן זיי דאָך וואָס ס'איז געווען מיט וויפיל [=כמה] יאָרן שפעטער, משה רבינו איז נלקה געוואָרן ביים חטא פון מי מריבה, ס'איז געווען כמה שנים שפעטער, פונדעסטוועגן האָבן זיי דאָס געזען, - [וכן] פרעה האָט דאָס געזען [עניני עתידות, וכמו שאמר] ראָו כי רעה נגד פניכם, - די אַצטגנונים האָבן דאָך געזען אַסאָך ענינים מיטן אַצטגנונות. [ושפיר הרגישו שיש לפותרו על הרעב והשובע, אבל הוקשה להם כי ראו שיש בזה סתירה להחלום].

^ח בשל"ה הקדוש (בהקדמה למאמר צאן יוסף לפרשת וישב מקץ) וז"ל, לכל זמן ועת לכל חפץ (קהלת ג, א), כי בודאי גלגול המועדים של כל השנה, הנה אלה מועדי ה' הן מועדי דרבנן או תעניות וט' באב, ככולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן, כי הכל מיד ה' השכיל. (רבינו מביא דברי השל"ה בדברי יואל לחנוכה אות פו).

^ט בסוטה (יב:) אמר רבי אלעזר, מאי דכתיב (ישעי' ח, יט) וכי יאמרו אֵלֵיכֶם דָּרְשׁוּ אֶל הָאֲבוֹת וְאֶל הַיָּדְעָנִים הַמְצַפְּפִים וְהַמְהִיגִים? צופין ואינם יודעין מה צופין, מְהִיגִים ואינם יודעים מה מְהִיגִים, ראו שמושיען של ישראל במים הוא לוקה, עמדו וגזרו כל הַבָּן הַיָּלֹד הַיָּאֲרָה תְּשַׁלִּיכֶנּוּ.

טו

דער אמת, לכאורה דער וְלֹא יִוָּדַע וּמִרְאִיָּהוּ רַע כְּאֲשֶׁר בְּתַחֲלָה אַז ס'הָאָט זיך גאַרנישט דערקענט [וכהחלום] וְלֹא נִוָּדַע כִּי בָּאוּ אֶל קַרְבְּנָהּ, הָאָבֶן זיי געזען דערויף אַ גרויסע סתירה.

זיי האָבן געזען באצטגנינות, זיי האָבן געזען [אז] ס'וועט זיין הונגער. און [גם ראו] ס'וועט זיין צו עסן, ס'איז טאַקע געווען וַיִּפְתַּח יוֹסֵף וּגְו' וַיִּשְׁבֹּר לְמִצְרַיִם, ער האָט געעפנט די אוצרות, און זיי האָבן אים געזאָגט הִחִיתָנוּ, ער האָט זיי געגעבן און ס'איז געווען [מה לאכול], ער האָט זיי געגעבן, און דערנאָך איז געקומען יעקב אבינו האָט זיך אויפגעהערט [אינגאַנצן] דער הונגער, אָבער [אפילו] קודם [ביאת יעקב] האָט מען אָנגעגרייט [ונתן להם יוסף] און ס'איז געווען צו עסן, האָבן זיי דאָ געזען [אַ סתירה], איז דאָך אַ גרויסע קשיא [שזהו סותר להחלום]. איבערדעם האָבן די חרטומים דאָס נישט געקענט זאָגן [בפתרון החלום], זיי האָבן זיך געזוכט [פתרון אחר] שבע בנות אתה מוליד וקובר, דעמאלטס ממילא האָט זיך גאַרנישט דערקענט פון דעם פריעריגן, איז טאַקע וְלֹא נִוָּדַע כִּי בָּאוּ אֶל קַרְבְּנָהּ, זיי האָבן געזוכט אַזאַלעכע זאַכן אַנדערע זאַכן וואָס ס'איז לאַ נִוָּדַע, וואָרן דאָס [ענין הרעב והשובע] האָבן זיי געזען [שלא יהיה על דרך ולא נודע וגו'].

טז

איבערהויפט אַז מן השמים מ'הָאָט נישט געוואָלט זיי זאָלן זען, זיי האָבן דאָך אזוי אויך געזען פון די חכמת האצטגנינות [שהיה לאכול], נאָר אַז מ'הָאָט געוואָלט מן השמים האָט מען זיי טאַקע דאָס געוויזן [אבל לא באיזה אופן], ממילא האָבן זיי דאָס נישט געקענט זאָגן, דאָס איז געווען מן השמים אַז זיי' זאָלן נישט קענען זאָגן, נאָר יוסף הצדיק.

יז

ביאור קושיא ב

פרעה בעצמו ראה הסתירה בהחלום, ושהיה לאכול, ולכן לא נכנסו דבריהם באונין און פרעה אַליין איז דאָך געווען אַ גרויסער [חכם], אצטגנינות גדולה היה בו, ער איז דאָך געווען אַליין אַ חכם אין אצטגנינות, ממילא האָט ער טאַקע דאָס [בעצמו] אַליין אויכעט געזען [שהיה מה לאכול], ער האָט געזען אַז דאָס וועט נישט אויסהאַלטן [וְלֹא יִוָּדַע הַשֶּׁבַע] און ס'וועט יאָ זיין.

יח

הקדמה לשיב קושיא ה

נאָר דער אמת [לייב סתירת הפתרון להחלום] איז אָבער אַזוי.

במדרש: כשהתחילה הרעב, נרקבה כל התבואה של המצרים ולא נשאר מאומה

וואָרן דאָס זעט מען, ווי דער מדרש זאָגט [על הפסוק] לָכֵן אֶל יוֹסֵף אֲשֶׁר יֹאמַר לָכֵם תַּעֲשׂוּ, - רש"י ברענגט עס בקיצור, אין מדרש שטייט עס מער באריכות אינעווייניג אין מדרש רבה', - לָכֵן אֶל יוֹסֵף אֲשֶׁר יֹאמַר לָכֵם תַּעֲשׂוּ, האָבן זיי

¹ במדרש (בר"ר צא, ה) כיון שחזק הרעב בארץ נתקבצו המצרים ובאו אצל יוסף, אמרו לו תנה לנו לחם, אמר להם, אלקי, אינו זן את הערלים לכו ומולו את עצמיכם ואתן לכם, הלכו אצל פרעה והיו צועקים ובוכים לפניו שנאמר ותתעב כל ארץ מצרים, ואמר לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו, אמרו לו הלכנו אצלו מִדְּבַר אלינו דברים רקים ואומר מולו את עצמכם, אמר להם שונאים לא כך אמרתם לכם מתחלה עבדוהו

געזאָגט [לפרעה] אונז זעמיר שוין געווען ביי יוסף'ן און ער זאָגט אונז דברים רַקִּים, ער הייסט מ'זאָלמיר זיך מ'ל'ע זיין.

האָט ער געפרעגט, מ'האָט דאָך ענק אויסגערוּפֿן כּסדר מ'זאָל זיך אָנגרייטן פאַרוואָס האָט עטץ ענק נישט אָנגעגרייט, האָבן זיי געענטפֿערט מ'האָמיר זיך אָנגעגרייט און ס'איז נָרַקב געוואָרן, מ'האָמיר זיך אָנגעגרייט.

[אמר להם לא נשתייר לכם קמח מאתמול?], אָבער אויף איין טאָג אויף איין יאָר פון די לעצטע?, 'עפעס'?, האָבן זיי געזאָגט ניין אפילו דאָס, אפילו דאָס ברויט פון אַתמול איז אויך פאַרפּוילט געוואָרן.

נו האָט ער געזאָגט אַז ער האָט גוזר געווען על התבואה שהרקיבה, ומה אם יגזור עליכם שתמותו כולכם, אַז ער וועט אויף ענק גוזר זיין. מוזט עטץ אים פאַלגן וואָס ער האָט ענק געהייסן למול. [עד כאן המדרש].

יט

קשה על המדרש דמה היה צורך הנוירה שירקבו התבואה, ומנלן זה?

על כל פנים זעט מען דאָך אַז דאָ איז געשען עפעס, מיט'ן דרך הטבע האָבן זיי גאָר געדאַרפֿט צו האָבן נאָך אויף עפעס, מיט'ן דרך הטבע העט ווען געווען [נשאר מתבואותיהם], נאָר ס'איז גאָר געווען אַ גזירה [שירקב הכל].

לכאורה וואו געפינט מען דאָס די גזירה, און למאי נפקא מינה וואָס ער האָט אויף זיי דאָס גוזר געווען [שירקב תבואתם], ס'העט זיך דאָך געווען אויסגעלאָזט סיי ווי סיי [תבואתם לאחר זמן, ואז] העטן זיי געווען שימות, וואָס האָט ער עפעס גוזר געווען על התבואה ס'זאָל נרקב ווערן, [סיי] וואָס זיי האָבן געהאָט ביי זיך אפילו דאָס ברויט פון נעכטן איז נרקב געוואָרן.

(הביאור באות ל)

כ

אצל יוסף הצדיק היה ברכה גדולה

ביי יוסף הצדיק געפינט מען גאָר פאַרקערט. אויסערדעם וואָס ס'שטייט דאָ אין מדרש^א אין מדרש רבה, ער זאָגט, ער האָט דאָך אָנגעגרייט פאַר די גאַנצע וועלט, מ'איז דאָך געקומען פון איבעראַל נישט נאָר פון מצרים, פון ארץ ישראל אויך, פון איבעראַל, פון טבריא. זאָגט דער מדרש, אַז [אפילו] ער העט גיווען אָנגעגרייט פון איבעראַל, פון איבעראַל די תבואה, פון די גאַנצע וועלט אפילו, העט נישט גיווען אויסגעקומען פאַר יעדן נאָר אויף אַ קומץ קוים, נאָר וואָס דען ס'איז די ברכה אַריינגעקומען אין די תבואה, ס'איז געווען די ברכה שולט, ס'איז אַריינגעקומען אַ ברכה.

וקנו לעצמכם תבואה, וכי לא היה קורא לכם כל אותן השנים שני השבע, וצוה לכם ה' יודעים שרעב בא, אתם פשעתם בנפשותיכם, מפני מה לא הנחתם בבתיכם תבואה של שנים ושלש וארבע שנים, אמרו לו כל תבואה שהיה בביתנו הרקיבה, אמר להם לא נשתייר לכם קמח מאתמול? אמרו לו אף פת שהיה בסל הרקיב וכו', אמר להם אם גוזר על התבואה ונרקבת שמא יגזור עלינו ויהרגנו, אמר להם לכו אַל יוסף אם יאמר לכם חתכו מבשרכם שמעו לו, שנאמר אֲשֶׁר יאמר לָכֶם תַּעֲשׂוּ.

^א במדרש (בר"צ, ז) וַיִּקְבֹּץ אֶת כָּל אֶחָד וְגו', אוכל שדה העיר אשר סביבותיה נתן בתוכה, נתן מה שבתחום טבריה בטבריה ומה שבתחום ציפורי בצפורי מפני שכל ארץ וארץ מעמדת פירותיה וכו'. ורבנן אמרי אם מתכנסין הם כל בני טבריה לאכול מה שבתחום טבריה וכל בני ציפורי לאכול מה שבתחום ציפורי אין בה קומץ קומץ, דא אמרה שהברכה נתונה באוצרות.

כא

בפרקי דרבי אליעזר: שלא נחסרו מאוצרות יוסף עד יום מותו

און אין פרקי דרבי אליעזר שטייט נאך מער פלא.

אין פרקי דרבי אליעזר אין פרק ל"ט זאגט ער^כ, א פלא, ווען יוסף הצדיק האָט צוזאַמגענומען די אַלע אוצרות, היו מלעיגים עליו, זיי האָבן געזאָגט התולעת תאכלנו, ס'וועט זיך אַריינכאַפן תולעת און ס'וועט אויפּעסן ס'וועט נישט אויסהאַלטן, זאָגט ער אָבער, עשה הקדוש ברוך הוא לא שָׁרָה בו רימה ולא תולעת, ולא נחסר מאוצרות יוסף עד יום מותו.

א פלא, אַזוי זאָגט דער פרקי דרבי אליעזר אַז ביז צו יוסף הצדיק'ס הסתלקות איז אַלץ געווען פון די אוצרות, און ס'האָט גאַרנישט געפּעלט אפילו.

כב

זעט אויס [שהפרדר"א למד זאת מדברי יוסף] וואָס ער האָט געזאָגט אַנכי אַכְלָלְא אַתְּכֶם (ויחי נ, כא), ער האָט זיי מכלכל געווען טאַקע פון זיינעם (ראה לקמן אות מט), יוסף הצדיק, פון דעם [מאלו האוצרות].

דאָ [בפרקי דרבי אליעזר] זעט דאָך אויס - היו מלעיגין עליו - איז געווען דער דרך הטבע אַז דער תולעת זאָל עס יאָ אויפּעסן, וואָרן אַזאַלעכע גרויסע אוצרות האָט נישט געקענט אַזוי ווייט [להתקיים], כאָטשיג ער האָט אַריינגעטוהן ס'זאָל מְשִׁימַר זיין, אַכְל שְׂדֵה הָעִיר^כ, אָבער דאָך איז נישט מעגליך געוועזן אַזויפיל אוצרות פאַר די גאַנצע וועלט אַנצוגרייטן, איז שכיח געווען [שיאכלנו התולעת], וואָרן מיטן דרך הטבע, אַז ס'איז מלעיגין עליו געווען זעט דאָך אויס ס'האָט זיך גיווען געדאַרפט אַריינכאַפן תולעת.

און ס'איז אָבער געשען נסים, און ס'איז נישט אַריינגעקומען [תולעים], און אַזא ברכה איז אַריינגעקומען דערינען, אַז ס'איז גאַר געווען עד יום מותו, ביז צום הסתלקות.

האוצרות התקיימו בשלימותם שמונים שנה, מיום עמידת יוסף הצדיק לפני פרעה עד פטירתו

[והנה מצינו] יוֹסֵף בֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּעֶמְדוֹ לִפְנֵי פְּרֹעֶה (מא, מו) און תיכף זענען געווען די שְׁנֵי הַשָּׁבָע^כ און ס'האָט געהאַלטן [האוצרות] עד יום פטירתו, [און] ער איז געווען מֶאֱהָ וְעֶשֶׂר שָׁנִים (ויחי נ, כב) [בפטירתו, נמצא לפי החשבון] האָט עס געהאַלטן שמונים שנה. ס'איז אַן ענין נפלא וואָס ס'שטייט דאָרטן אין פרקי דרבי אליעזר.

כג

ביאור קושיא ח:

בתבואת יוסף הצדיק היה ברכה גדולה למעלה מדרך הטבע, ולכן "באמת" לא יכלו לספור

על כל פנים זעט מען אַז אין די תבואה איז געוועזן איז דאָך אַריינגעקומען דערין אַ גרויסע ברכה, וואָס בדרך הטבע איז דאָס נישט פאַרהאַנדן, [והנה כתיב]

^כ בפרקי דרבי אליעזר (פרק לט) רבי תנחום אומר, צוה יוסף וּבָנוּ את האוצרות בכל עיר ועיר וְקָבַץ את תבואות הארץ לאוצרות, והיו המצריים מלעיגים עליו ואומרים, עכשו התולעת אוכלות כל אוצרות יוסף, ולא שלטה בהם רמה ולא חסרו עד יום מותו, וכלכל את הארץ ברעבון לחם, לפיכך נקרא שמו כלכל, שנאמר (בראשית מז, כ) וְיִכְלָל יוֹסֵף. [בפרדר"א יש כמה נוסחאות, והעתקנו נוסח לבוב תרכ"ז. ובגירס' אחרות הוא בפרק לח].

^כ ופירש"י (מא, מח), אַכְל שְׂדֵה הָעִיר אָשֶׁר סְבִיבֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ, שכל ארץ וארץ מעמדת פירותיה ונותנין בתבואה מעפר המקום ומעמיד את התבואה מליקב.

^כ וכדכתיב, וְעַל הַשָּׁנוֹת הַחֲלוּם אֶל פְּרָעָה פָּעֲמִים כִּי וכו', וממהר האלקים לעשותו.

בְּרִפְתָּ ה' הִיא תַעֲשִׂיר (משלי י, כב), דאָס קומט נאָר פון אַ מקום גבוה [אז] ס'קען אַריינקומען די ברכה.

דאָס איז דאָס זעלבע נס וואָס נס חנוכה, אַז ס'איז אַריינגעקומען די ברכה, ס'איז געווען אַ פך שמן אויף איין טאָג און ס'האָט געברענט אַכט טאָג. (כדיחבאר להלן אות מ).

[נכמו כן באוצרות יוסף] אַזוי ווי ס'איז געוועזן [אז] מיט'ן דרך הטבע [ממה שהכינו] איז דאָרט נישט גענוג געוועזן, העט נישט גיווען גענוג געווען - זאָגט דאָך דער מדרש - אפילו אויף איין מאָל, אפשר גאָר אויף איין טאָג, אָבער פאַר די גאַנצע וועלט, לויט ווי דאָס לשון אין מדרש ס'העט נישט גענוג געווען אויף אַ קומץ פאַר יעדן, און [למעשה] ס'איז געווען דערין. די אוצרות האָבן געהאַלטן שמונים שנה.

כד

"אֲנֹכִי אֶכְלָל אֶתְכֶם" שלא יצטרכו ליהנות מממון המצריים

הגם קאָן זיין זיי [השבטים] האָבן דאָך נישט געברויכט שוין [להתכלכל מאוצרות יוסף], וואָרן ס'האָט זיך דאָך אויפגעהערט דער רעב [נכשבא יעקב למצרים] און ס'איז שוין געוואָקסן.

אָבער אפשר האָט ער [יוסף] עס געהאַלטן פאַר אַ חשיבות [שיאכלו משלו ולא משל המצריים, וכדכתיב (משלי כג, ו)] אַל תִּלְחֶם אֶת לֶחֶם רַע עֵין, ווי דער זוהר הקדוש זאָגט^{טו} דאָס שאָדט [שאלו לא טעמו לחם המצרים, לא היו נשארים בגלות, ולא היו מציקים להם המצרים].

איבערדעם ס'איז אָבער אַ חשיבות געווען, אַז מ'האָט גענומען פון די אוצרות פון יוסף הצדיק, ס'איז געווען דערין אַ קדושה, פאַרדעם האָט זיך עס געהאַלטן, ס'איז געווען אַ קדושה דערינען ס'איז אַריינגעקומען די ברכה אין די אוצרות פון יוסף הצדיק. (ההמשך ביאור אֲנֹכִי אֶכְלָל אֶתְכֶם לקמן אות נד)

כה

על כל פנים היוצא לנו מזה, געפינט מען דאָך אין מדרש ס'איז טאָפלט אַריינגעקומען אַ גרויסע ברכה, אפילו אויף דעם ערשטן יאָר האָט אויך געמוזט אַריינקומען די ברכה, איבערהויפט לויט ווי דער פרקי דרבי אליעזר זאָגט אויף שמונים שנה.

כו

ביאור קושיא זו:

הטעם ב' חדל לְפַסֵּר, כדי שלא יהיה דבר המנוי ויחול בו ברכת ה', והברכה גרמה ב' אין מִסְפָּר שטיין שטייט דאָך (תענית ח:): כָּל דְּבַר הַמְּנוֹי וְהַשְּׁקוּל קֵעַן נִישַׁט אַריינקומען קיין ברכה, אֵין הַבְּרָכָה שׁוֹרָה בְּדָבָר הַמְּדוּד וכו', [אָלֵא בְּדָבָר הַסְּמִי מִן הָעֵין]. איבערדעם האָט מען נישט געטאָרט ציילן [מספר התבואות שאספו במצריים], כדי ס'זאָל אַריינקומען די ברכה, וואָרן ס'איז געווען אַזוי [הרבה, עד] ב' אין מִסְפָּר.

^{טו} בזוהר הקדוש (שמות ג.) רבי חייא פתח, אל תלחם את לחם רע עין וגו'. בגין דנהמא או הנאה דההוא בר נש דהו רע עין, לאו איהו כדאי למיכל ולא תהני מניה. דאי כד נחתו ישראל למצרים, לא יטעמו נהמא דמצראי, לא אשתבקו בגלותא, ולא יעיקון לון מצראי. וכתרגום ללשה"ק: אל תלחם את לחם רע עין. משום שלחם או הנאה מאותו איש שהוא רע עין, אינו כדאי לאכל ולהנות ממנו. שאלו כשירדו ישראל למצרים לא טעמו לחם של המצרים, לא היו נשארים בגלות, ולא היו מציקים להם המצרים].

דאָס איז דער פשט וַיַּעֲבֹר יוֹסֵף בְּרַחֲלוֹ הָיָם, זאָגט ער עַד כִּי חָדַל לִסְפֹּר, ער האָט נישט געוואָלט ציילן, ער האָט אויפגעהערט. פאַרוואָס?, וואָרן כִּי אֵין מִסְפָּר, וואָרן ס'איז דאָךְ אַזויפיל געווען אַז אֵין מִסְפָּר, און דאָס האָט נאָר געקענט זיין דורך אַ ברכה, און ווייל ס'איז געווען דורך אַ ברכה דורכדעם האָט געמוזט זיין חָדַל לִסְפֹּר כדי ס'זאל קאָנען שולט זיין די ברכה.

דאָס איז דאָס טאַפֿלטע לשון, אַז ס'איז געווען ביידע, ס'איז געווען עַד כִּי חָדַל לִסְפֹּר, און דערנאָך איז שוין ממילא געווען כִּי אֵין מִסְפָּר.

כז

ביאור קושיא ט:

ביאור קושיא המים יחזקאל: דהשלמו שְׁנֵי הַשָּׁבָעַת עַל יְדֵי שְׁהוֹצֵרוֹת נְתִיקָמוֹ שְׁמוֹנִים שָׁנָה

היצט איז שוין נישט קשה די קשיא וואָס דער מים יחזקאל פרעגט, פאַרוואָס אויף די שְׁבַע שְׁנֵי הָרָעָב מאַכט מען אַ חשבון פון צוויי און פערציג יאָר, און דאָס האָט מען געמוזט משלים זיין, און די שְׁבַע שְׁנֵי הַשָּׁבָעַת האָט מען נישט געברויכט. ווייל רעב איז געוועזן [נאָר אַז] די יאָרן איז געווען רעב, וְלֹא יִנְדַע הַשָּׁבָעַת, ס'איז טאַקע געווען אַ גרויסער רעב, אָבער אַז ס'האָט זיך אויפגעהערט, איז שוין נישט געווען פונעם רעב גאַרנישט, ווען ס'האָט אָנגעהויבן צו וואַקסן. אָבער די שְׁבַע שְׁנֵי הַשָּׁבָעַת איז דאָךְ געבליבן נאָך אויף שְׁמוֹנִים שָׁנָה, איז נאָך געבליבן מער ווי צוויי און פערציג יאָר, ממילא איז שוין נתיקיים געוואָרן מיט דעם מער, דער גאַנצער חשבון, וואָרן ס'איז דאָךְ געווען פון די שְׁבַעַת איז דאָךְ געווען כסדר כל ימי וואָס יוסף איז געווען.

כח

אופן ב: בביאור קושיא ט

ביאור קושיא המים יחזקאל: מחמת גודל הברכה שנצרכה בימי הרעב, נשלמו שְׁנֵי הַשָּׁבָעַת בזמן קצר

אפשר טאַקע אין ערשטן יאָר איז דאָךְ אויך, האָט געמוזט אַריינקומען די ברכה מער וויפיל די שְׁבַע שְׁנֵי הַשָּׁבָעַת האָבן געקאָנט ברענגען [בדרך הטבע], וואָרן ס'האָט נישט מספיק געווען פאַר די גאַנצע, ס'איז דאָךְ נאָר געווען אין מצרים אַליין צוזאַמגענומען, פאַר די גאַנצע וועלט האָט עס נישט מספיק געווען נישטאַמאַל אויף איין יאָר, האָט געמוזט אַריינקומען אַ ברכה כמה וכמה פעמים מער.

אַז ס'איז אַריינגעקומען אַזאַ גרויסע ברכה, איז דאָךְ דאָס שוין אַליין געשטאַנען אַקעגן אַסאך יאָרן, האָט שוין נישט אויסגעפעלט קיין השלמה צום קיום החלום, איבערדעם איז די קשיא נישט קשה [מאי שנא שְׁנֵי הַשָּׁבָעַת] פון די שְׁבַע שְׁנֵי הָרָעָב, ווייל דאָ איז דאָךְ געווען [השובע של כמה שנים בשנה אחת].

כט

הקדמה לביאורי הקושיות ג - ד - ה - ו

גודל הברכה מבח הקדושה של יוסף הצדיק

היוצא לנו מזה [שבאה ברכה גדולה לתוך התבואה, ולכאורה] פון וואו איז געווען די ברכה?, אין מצרים אין אַ מקום טומאה איז דאָךְ נישט ראוי די ברכה.

[רק דכתיב] וַיְהִי ה' אֶת יוֹסֵף, ווייל ס'איז ה' אַתּוּ וְכָל אֲשֶׁר הוּא עֲשָׂה ה' מִצְלִיחַ בְּיָדוֹ (בראשית לט, ב-ג), ס'קען קומען [הברכה] נאָר מִמָּקוֹם הַקְדוּשָׁה.

ווי ס'שטייט אין אוהב ישראל^{טו} פרשת פקודי, [לפרש הפסוק] עֵינֶיךָ בְּרָכוֹת בְּחֻשְׁבוֹן, אַז ס'קומט פון אַ מקום קדושה דאָרט איז דאָ אַ ברכה [אף כשמתכלים בעין, ובמקום שיש חשבון]. אָבער פון די סטרא אחרא, דאָרט איז דאָ עפעס פאַרקערט [דכשעושים חשבון ומסתכלים בעינים, גורמים מֵאָרָה וקללה רח"ל].

ל

התבואה נרקבה מחמת החלום ולא נודע כי באו אֶל קִרְבָּנָה, ולא מבח גזירה של יוסף איבערדעם איז רעכט (הקושיא באות יט), דאָס וואָס ביי די מצריים איז נרקב געוואָרן דאָס האָט געקערט צום חלום, ער [יוסף] האָט נישט געדאַרפט גוזר זיין על התבואה שירקבו, ווייל דער חלום האָט דאָך געזאָגט וְלֹא נֹדַע כִּי בָאוּ אֶל קִרְבָּנָה, וְלֹא יָנֹדַע הַשֹּׁבַע בְּאָרֶץ, האָט דאָך דער חלום געזאָגט אַז ס'וועט זיך פון דעם גאָרנישט דערקענען, אַז דאָס וועט בטל ומבוטל ווערן אין דעם רעב, דער רעב וועט עס מְכַלָּה זיין, און דאָס קער צום חלום אַז ס'וועט נרקב ווערן, וואָרן ווען ס'בלייבט עפעס פון די שְׁנֵי הַשֹּׁבַע העט דאָך שוין נישט געווען גיווען מקויים געוואָרן דער וְלֹא 'נֹדַע' כִּי בָאוּ אֶל קִרְבָּנָה, העט דאָך שוין געווען גיווען עפעס אַ שטיקל 'ידיעה' דערפון, [וכן לא היה נתקיים הפתרון] וְלֹא יָנֹדַע הַשֹּׁבַע אַז ס'איז דאָ עפעס געבליבן דערפון, איבערדעם איז דאָס נרקב געוואָרן.

לא

ביאור קושיא ו

על ידי ברכת יוסף לא היה סתירה להחלום, כי לא היה התבואה "מארץ מצרים" ויוסף היה למעלה מהמצרים ער האָט אָבער נאָר געזאָגט וְלֹא נֹדַע כִּי בָאוּ אֶל "קִרְבָּנָה", אין 'זיי' אַריין, אין די מצריים, אין דעם מקום טומאה [וכן כפתרון אמר וְנִשְׁכַּח כֹּל הַשֹּׁבַע "בְּאָרֶץ מִצְרַיִם" וגו' וְלֹא יָנֹדַע הַשֹּׁבַע "בְּאָרֶץ"].

יוסף הצדיק איז אָבער געווען העכער מצרים, מיט זיין כח הקדושה איז ער געווען העכער פון "אָרֶץ מִצְרַיִם", ער האָט נישט קיין שייכות געהאַט מיט זיי.

ועוד יותר מזה, שמדריגת יוסף היה גבוה כל כך, שהיה למעלה מבעל החלום בעצמו

ער איז געווען העכער זיי, אויף אַ העכער פּלאַץ, דאָרטן קומט נישט צו קיינער, ניטאַמאָל דער בַּעַל הַחֲלוֹם^{טז}, דאָרט קומט קיינער נישט צו, אַזאַ מקום הקדושה, אַזאַ הויכע השפעה וואָס ס'קומט ממקום גבוה דאָס קאָן נישט ליגן אין חלום, דאָס איז העכער אַלעמען, [ואף שבאמת נשאר מִיָּמֵי הַשֹּׁבַע, לא ידע מזה בעל החלום].

^{טו} באוהב ישראל (פרשת פקודי) אֶלֶּה פְּקֻדֵי הַמִּשְׁכָּן וגו' אָשֶׁר פָּקַד עַל פִּי מֹשֶׁה. הנה באמת אמרו חז"ל דאין הברכה שורה בדבר המדור והשקול והספור. והנה כאן במלאכת המשכן שנעשה הכל על פי חשבון ובמדה הקצובה ואף על פי כן היה הברכה שורה בה. [והענין הוא] דהנה כתיב (שיר השירים ו, ה) עֵינֶיךָ בְּרָכוֹת בְּחֻשְׁבוֹן, דבאמת שורש ה'עֵינִי' רעה הוא, כמו בלעם הרשע דבכל מקום שנתן עינו היה שולט שם מֵאָרָה וקללה רחמנא ליצלק, מפני שהרשע הזה במה שהסתכל באיזה דבר הפרידו משרושו העליון של מקור החיים וכו'. אך גבי זרע ישראל עם סגולתו כתיב עֵינֶיךָ בְּרָכוֹת בְּחֻשְׁבוֹן, אף בדבר שיש בו חשבון ובא לגדר מנין ומספר אף על פי כן אינו מוזיק הסתכלות הוזה, מחמת שהאיש הישראלי בכל דבר שהוא רואה ומסתכל אז הוא רואה כח הבורא יתברך הנמצא בו ומחיה אותו. וכיון שמדביק הדבר ההוא לשורשו אז בראיה זו אדרבה עוד ממשיך שפע וברכה ממקור עליון על הדבר ההוא. וזה שאמר הכתוב עֵינֶיךָ בְּרָכוֹת בְּחֻשְׁבוֹן, היינו שהענינים שלך נעשו כמו בריכות ומקורות ההשפעה אף בדבר שיש בו חשבון.

^{טז} בסנהדרין (ל) פירש רש"י בעל החלום. שר המֵאָרָה חלומות בלילה. ובברכות (נה:) איתא, רבא רמי, כתיב בְּחֻלֹם אֶדְבָּר בו, וכתיב וְחֻלְמוֹת הַשָּׁאֵן יְדַבְּרוּ. לא קשיא, כאן על ידי מלאך, כאן על ידי שד.

לב

ביאור קושיא ה

העצה שנתן יוסף היה חלק מהפתרון, וישוב סתירת הפתרון להחלום, שצריך לכח שיהא למעלה ממצרים

איבערדעם האָט אים יוסף הצדיק פאַרענטפערט [הסתירה], וְעַתָּה יֵרָא פְּרָעָה אִישׁ נָבוֹן וְחָכָם וְיִשְׁתִּיתָהּ "על" אַרְץ מִצְרַיִם. דו מוזט נעמען אזאלעכן וואָס איז העכער פון מצרים, 'אין מצרים' וועט אַמאָל זיין וְלֹא נִדְעָ כִּי בָּאוּ אֶל "קִרְבְּנָה", וואָס ס'קומט אַרײַן אינעווייניג אין מצרים אין אַ מקום טומאה אַרײַן, פון דאָרט וועט זיך גאָרנישט דערקענען, וועט זיין מְרֵאִיָּהוּ רַע כְּאִשֵּׁר בַּתְּחִלָּה, דאָס וועט אַלעס נִרְקָב ווערן [מצד החלום], נאָר דו מוזט אַהינשטעלן אַזאַ כח וואָס ס'איז העכער פון מצרים. יוסף הצדיק, בְּרָשׁוֹתָו איז געווען אַ מקום קדושה, דאָס איז געווען העכער מצרים, אין מצרים איז געווען אַ מקום טומאה, און זיינס איז געווען אַ מקום גבוה, איז געווען העכער געווען פון מצרים, דאָרט האָט גאָרנישט שולט געווען, דאָרט האָט געקענט בלייבן.

(המשך ביאור קושיות ה-ו באות לו)

לג

ביאור קושיא ג

איבערדעם האָט ער דאָס געוויזן, ער האָט טאַקע געמוזט זיין אַ מַשֵּׁל עַל כָּל אַרְץ מִצְרַיִם. וואָרן טאַמער איז ער נישט קיין מושל [עליהם] און ער ליגט אונטער די כוחות פון מצרים, העט ער געלעגן ווייטער אונטער די כוחות הטומאה, ממילא ליגט עס [ווען גם רשות יוסף נכלל] אין חלום וְלֹא נִדְעָ כִּי בָּאוּ אֶל קִרְבְּנָה [בהמצרים], אַז ער [יוסף] ליגט אין זיי?, אונטער זיי איז געווען וְלֹא נִדְעָ און ס'האָט נישט געקענט בלייבן גאָרנישט, העט נישט געווען קיין פתרון גאָרנישט, העט קיין ברכה אויך נישט געקענט שולט זיין, וואָרן זיי זענען נישט געווען ראויים לברכה (כדלעיל אות כט).

איבערדעם האָט ער טאַקע געמוזט זיין אַ מושל עַל כָּל אַרְץ מִצְרַיִם, אַנדערשט האָט נישט געקענט בלייבן, דאָס איז געווען אַ הכרח, מ'האָט אים געמוזט מאַכן וּבִלְעֲדִיָּךְ לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רִגְלוֹ, נאָר ער [פרעה] האָט זיך איבערגעלאָזט [רן] הַכֶּסֶּא אָגִדֵּל מִמֶּךָ.

לד

ביאור הפסוק: רָאָה נָתַתִּי אֶתְּךָ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם

איבערדעם שטייט דערנאָך [וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל יוֹסֵף] "רָאָה" נָתַתִּי אֶתְּךָ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם.

[ולכאורה קשה] וואָס האָט ער אים דערציילט ער זאָל "זען", ער וועט אודאי זען, אַז ער האָט אים געזאָגט וּבִלְעֲדִיָּךְ לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רִגְלוֹ וועט ער וויסן אַז ער איז דאָס, ס'איז דאָ אַן עקסטערער פסוק וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל יוֹסֵף רָאָה נָתַתִּי אֶתְּךָ [על כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם], ס'איז דאָךְ איבעריג.

נאָר וואָס'זשע דען ער האָט אים דאָס מודיע געווען, וואָרן ער [יוסף] האָט געזען ער האָט פאַרשטאַנען ער האָט געזען אַז דאָס מוז זיין, אַנדערשט וועט מען נישט מציל זיין מצרים פונעם רעב, וואָרן דער חלום האָט געזאָגט אַז וְלֹא יִדְעָ הַשָּׁבַע, ס'וועט נישט נוצן קיין אָנגרייטן גאָרנישט, ס'וועט דאָ אַלדינגס בטל ומבוטל ווערן, מוז מען האָבן איינעם וואָס זאָל זיין העכער.

איבערדעם האָט ער [פרעה] אים געוויזן אז ער זאָל מתבונן זיין, ער זאָל טאַקע זען אז ער איז "על כל אֶרֶץ מִצְרַיִם", [וממילא] איז ער אַרויס פון דעם וְלֹא יִדְעַה הַשָּׁבַע.

לה

ביאור קושיא ד

יוסף הצדיק היה איש נבון וחכם, שהיה יכול להביא ממקום אחר ועליון

[ולכן] מוז זיין אַזאַ בחינת חכמה ו"בינה" וואָס מ'איז "מבין דבר מתוך דבר" וואָס ס'איז העכער [מבחינת חכמה], אַז נישט [בלוין] דאָס אַליין [מה שמשיג בחכמה], נו מוז ער דאָך 'זוכן', אַזוי ווי אַ שולחני אַז ער האָט נישט, ברענגט ער פון דער פרעמד.

[וכמבואר] וואָס דער חילוק איז צווישן חכמה און תבונה, זאָגט דאָך רש"י [על הפסוק] חֲכָמִים וְנָבִינִים^ח, חֶכֶם איז אַזוי ווי אַ שולחני, אַז מ'ברענגט אים האָט ער, אַז נישט האָט ער נישט. [אַבער] אַ נבון איז, אַז מ'ברענגט אים נישט ברענגט ער פון ערגעץ אַנדערש.

איבערדעם טאַקע, 'אין מצרים' האָט נישט געקענט זיין [שישאר התבואה], נאָר ער [יוסף] איז געווען אַ מבין אַזוי ווי נבון ווי אַ שולחני, ער האָט געקאָנט ברענגען פון אַנדערע מקומות, פון העכערע מקומות האָט ער געברענגט השפעה.

לו

המשך ביאור קושיא ה

יוסף הצדיק הוכרח לומר לפרעה העצה וְעָתָה יָרָא פְּרָעָה כדי לתרץ סתירת החלום

איבערדעם איז רעכט, אַז איבערדעם האָט ער געמוזט זאָגן דעם וְעָתָה יָרָא פְּרָעָה וגו', ער זאָל פאַרענטפערן דעם חלום.

היצט ממילא דאָס גאַנצע וואָס פרעה מיט די חרטומים האָבן נישט געקענט זאָגן [מעצמם שהחלום מראה] אויף די שָׁבַע שְׁנֵי הַשָּׁבַע, ווייל ס'איז זיי געשטאַנען אין וועג [הבנת הסתירה], זיי האָבן געזען ס'וועט זיין צו עסן און זיי האָבן נישט געוואוסט פון וואָנעט, איז דאָך דאָס סותר דעם פתרון וְלֹא יִדְעַה הַשָּׁבַע.

און יוסף הצדיק האָט זיי מודיע געווען אַז דאָס איז נישט קיין סתירה, אַז דאָס איז טאַקע דער חלום אויף שָׁבַע שְׁנֵי שָׁבַע און שְׁנֵי רָעַב, [שהרין] דאָס איז דאָס פשטות, ס'איז דאָך שבלים און פרות [שהם עניני פרנסה], איי די קשיא וואָס זיי האָבן געהאַט, האָט ער געמוזט פאַרענטפערן די קשיא [באמירת וְעָתָה יָרָא פְּרָעָה, ווייל] אַזוי וועלן זיי פאַרשטיין דעם פתרון, אַז מ'וועט פאַרענטפערן די קשיא.

[והתירוץ הוא] ס'איז טאַקע וְלֹא יִדְעַה הַשָּׁבַע, וְלֹא נִדְעָ פִּי בָאוּ אֶל קַרְבְּנָה, און דאָס וואָס עטץ זעט'ס אַז ס'וועט זיין עסן, דאָס קומט פון אַזאַ פלאַץ וואָס עטץ קאָנט נישט משיג זיין, איבערדעם ווייסט עטץ נישט פאַרוואָס, פון וואו דאָס קומט, וואָרן ס'מוז קומען פון אַ פלאַץ פון אַ נבון וחכם, וישיתיהו "על" אַרץ

^ח בפרשת דברים (א, יא) וזה לשונו, נבנים, מבנים דבר מתוך דבר, זהו ששאל אריוס את רבי יוסי מה בין חכמים לנבונים, חכם דומה לשולחני עשיר, כשמביאין לו דינרין לראות, רואה, וכשאין מביאין לו יושב ותוהה. נבון דומה לשולחני תגר, כשמביאין לו מעות לראות, רואה, וכשאין מביאין לו הוא מחזר ומביא משלו.

מִצְרִים, און דער וועט שפייזן מצרים, דער איז העכער פון מצרים, דער פאלט נישט אַרונטער אין דעם וְלֹא נִדָּע כִּי בָאוּ אֶל 'קִרְבְּנָה', וואָרן ער איז נישט 'בְּקִרְבָּם', ער איז העכער זיי, ממילא דאָס וואָס ער האָט זיי געגעבן צו עסן פאַר די מצריים דאָס קומט פון העכער, דאָס קומט פון דאָרטן.

דאָס האָבן זיי געזען אַז מ'וועט האָבן צו עסן, ווייל דאָס קומט פון העכער, און דער פתרון איז טאַקע, וואָרן ס'וועט טאַקע זיין וְלֹא נִדָּע כִּי בָאוּ אֶל 'קִרְבְּנָה', דאָס אינעווייניגסטע, וואָס ס'וועט בלייבן וועט טאַקע נרקב ווערן ס'וועט נישט האָבן קיין שום קיום, האָט ער זיי פאַרענטפערט די קשיא, איבערדעם זענען זיי געקומען דערויף [שהבינו והסכימו] אַז דאָס איז טאַקע דער פתרון.

לז

איבערדעם האָבן זיי געזאָגט הִנֵּמָצָא כֹּהָה אִישׁ אֲשֶׁר רֹחַ אֱלֹקִים בּוֹ, וואָס ער גייט העכער, העכער זייער התחכמות, העכער זייערע חכמות, איבערדעם איז טאַקע רעכט אַז מ'האָט געמוזט האָבן אויף דעם אַז מ'זאל אים זעצן אַ מושל בכל ארץ מצרים.

לח

איבערדעם ער האָט געמוזט זאָגן דעם וְעַתָּה יָרָא פְּרָעָה, וואָרן דאָס איז געווען דער תירוף, ס'איז אַ ביאור אויפ'ן פתרון, וואָרן אַנדערש האָבן זיי נישט פאַרשטאַנען דעם פתרון, וואָרן דאָס איז געווען דער טעם פאַרוואָס זיי האָבן דאָס נישט געקענט זאָגן, ווייל זיי האָבן געהאַט די קשיא, האָט ער געמוזט די קשיא פאַרענטפערן, איבערדעם וועלן זיי קומען על מכונם וועלן זיי אויפפאַסן דעם פתרון, דעמאָלטס האָבן זיי געזען אַז ס'איז טאַקע אַזוי, האָבן זיי פאַרשטאַנען דערנאָך, האָבן זיי פאַרשטאַנען אַז דאָס איז טאַקע אַזוי, זיי האָבן געזען אַז דאָס וועט זיין וּמִרְאִיָּהוּ רַע כְּאֲשֶׁר בְּתַחֲלָה און וְלֹא נִדָּע כִּי בָאוּ אֶל 'קִרְבְּנָה' [מה ששייך להמצרים], און ס'וועט 'דאָך' זיין [עסן] פון אַ פלאץ דאָרטן וואו זיי קאָנען נישט צוקומען. האָבן זיי שוין אַזויפיל געזען [שפתורנו של יוסף הוא אמת], איבערדעם איז עס געווען נכנס ללבם, וְיִיטָב [הַדְּבָר] בְּעֵינֵי פְּרָעָה וּבְעֵינֵי כָל עַבְדָּיו. איבערדעם האָבן זיי דאָס אַלעס געזען, איז דאָס אַלעס נתיישב געוואָרן.

לט

ביאורים בנס חנוכה

ברכת התבואה על ידי יוסף הצדיק היה השורש לנס חנוכה

ממילא דאָס איז געווען דער שורש פון נס חנוכה, יעדעס נס וואָס ס'איז געשען, איז דאָך אַ כלל גדול קען ווייטער זיין.^ט

^ט רבינו מביא בדברי יואל (וירא, עמוד תנא) דברי הייטב לב (בשלח) בשם המפרשים (אהל יעקב להמגיד מדובנא, לך), בביאור הכתוב (ישעי' יב, א) וּשְׂאֲבָתָם מִים בְּשִׁשּׁוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְּשׁוּעָה, שהנס והישועה שעשה הבורא יתברך לאבות הקדושים, ולצדיקים בדורות הראשונים, על ידי זה נעשה ונפתח צנור, ומעיין ישועה לדורות ישראל עד עולם, והוא בדרך משל למלך בשר ודם, שהלך עם עבדיו במדבר שממה, ונצמא למים מאד, ורצו עבדיו להביא לו מים ממרחק, אמר להם לי יש סיפק בידי להמציא מים מרחוק, על ידי שיש לי כמה

א. איבערדעם ווען מ'איז מזכיר אפילו אַ כָּבֵשׁ איז מען מרמז אויף אילו של יצחק^ק [שיעמוד אותו הזכות להיושע כעת].

ב. מ'זאָגט דעם נאָמען חֲבֵרוֹן מ'זאָל מזכיר זיין זכות אבות (ירושלמי יומא פ"ג ה"א), [כדאיטא ששואלין במקדש] האיר המזרח [עד] שבחברון.

הצלת ישראל האָט זיך אָנגעהויבן דעמאָלטס ווען יוסף הצדיק איז געוואָרן אַ מושל על כל ארץ מצרים, ויִשְׁלַחֲנִי אֱלֹקִים לְפָנֶיכֶם לָשׂוּם לָכֶם שְׂאֲרִית בָּאָרֶץ וּלְהַחְיֹת לָכֶם לְפָלִיטָה גְדֹלָה, דורך דעם איז געבליבן אַ שארית, דאָס וואָס זיי [הכלל ישראל] זענען געווען גדורים בעריות, מיט'ן כח פון יוסף הצדיק (ויק"ר לב, ה). און דורך דעם האָט געקענט זיין די גאולה [ביציאת מצרים].

און דאָס [גאולת מצרים] איז דער שורש פון אַלע גאולות.

איבערדעם ביי יעדער גאולה מוז מען געדענקען גאולת מצרים, [וגם בגאולה העתידה נאמר] כִּימִי צֵאתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אָרְאָנוּ נִפְלְאוֹת (מיכה ז, טו).

[און] וויאָזוי האָט זיך אָנגעהויבן די גאולה פון יציאת מצרים?, ס'איז אַריינגעקומען אַ ברכה אין די תבואה פון יוסף הצדיק.

איבערדעם מיט דער ברכה וואָס ס'איז אַריינגעקומען אינעם שָׁמֶן [בימי החשמונאים] איז נתעורר געוואָרן דער כח פון יוסף הצדיק [לָשׂוּם לָכֶם שְׂאֲרִית בָּאָרֶץ] און דער כח פון גאולת מצרים [שזה שורש כל הגאולות], דורכדעם זענען זיי ניצול געוואָרן מיד צורריהם, זענען זיי דעמאָלטס אויך ניצול געוואָרן זענען זיי באַפֿרייט געוואָרן פון די רשעים, מיט דעם כח וואָס ס'איז אַריינגעקומען די ברכה.

מ

ביאור קושיא

הקשר של פרשת מקץ לנס חנוכה

איבערדעם דער מקור פון נס חנוכה איז דאָ אין פרשת מקץ.

טאָקע דאָ וואו ס'איז געווען מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפְרָעָה חָלָם, וואָס ס'איז געווען ביי יוסף הצדיק ס'איז דאָ אַריינגעקומען די ברכה, דאָס איז דער מקור פון נס חנוכה, ס'איז געווען דאָס ערשטע מאל די זעלבע בחינה, יעדעס נס וואָס אידן ברויכן האָבן, ווערט נתעורר דאָס וואָס ס'איז געווען אַמאָל פריערער, ביי די אבות הקדושים, אַזוי ווי ס'שטייט אין זוהר הקדוש^{כא}.

עבדים ורוכבי סוסים, אבל מה יעשה אדם אחר, שילך אחרי בדרך הזה, ויצמא למים ויִסְתַּכֵּן, על כן צוה לעבדיו, שִׁכְרוּ לוֹ מֵעֵין בָּאֵר מִים חַיִּים, כדי שיהיו מים מצויים לכל עובר. וכמו כן האבות הקדושים והצדיקים, בכוחם וזכותם הגדולה, הכינו מעיין ישועה לדורות ישראל אחריהם, מה שלא היה בכוחנו מכותינו להשיג זולתם. וזהו פירוש ושְׂאֲבָתָם מִים בְּשָׁשׁוֹן מִמַּעֲיָי הַיְּשׁוּעָה דעל ידי תפלתן שהתפללו הצדיקים מאותן המעינות של ישועה, שכבר הוכן על ידי תפלתן של צדיקים.

^כ בשולחן ערוך (הלכות ראש השנה, אורח חיים סימן תקפג, ב) אוכלים ראש כבש, זכר לאילו של יצחק.

^{כא} בזוהר הקדוש (תולדות קלו': ו) יַעֲמֵר יִצְחָק. דְּצִלֵי צְלוּתִיהּ, וְחֵתֶּר חֲתִינְהּ לְעִילָא לְגַבֵּי מְזֵלָא עַל בְּנִין, דְּהָא בְּהוּא אֲתֵר תְּלִיין בְּנִין. [=שהתפלל תפלתו וחתר חתירה למעלה אל המזל שעל הבנים, שהרי באותו מקום תלויים הבנים] וכו'. בְּגִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֲתֵרֵי בְּצִלוֹתֵהוּן דְּצִדִּיקָא, בְּשַׁעֲתָא דְּבַעָאן קָמִיהּ צְלוֹתֵהוּן עַל מַה דְּאַצְטְרִיכוּ. מֵאִי טַעְמָא, בְּגִין דִּיתְרַבֵּי וַיְתוֹסֵף רְבוּת קוּדְשָׁא לְכָל מֵאן דְּאַצְטְרִיךְ בְּצִלוֹתֵהוּן דְּצִדִּיקָא. [=משום שהקב"ה מתרצה בתפלות הצדיקים בשעה שמבקשים לפניו את תפלתם על מה שהצטרכו. מה הטעם? כדי שיתרבה ויתוסף משחת קדש לכל מי שצריך על ידי תפלות הצדיקים].

איבערדעם איז דאָס אַלעס געשען פאַר די אבות הקדושים די פריעריגע, און די הייליגע שבטים, דאָס איז אַלעס אַ פועל דמיני אויף ווייטער ווי דער רמב"ן^{כב} איז מאריך אין דעם, [ונכתב] ס'שטייט דאָך אין מדרש אויך דאָס זעלבע. ממילא פאַרשטייט מען דאָך, אַז דעמאָלטס האָט מען געדאַרפט האָבן אַ נס ס'זאָל אַריינקומען די ברכה [בהשמן], האָט זיך דאָס געצויגן נאָך פון דעמאָלטס [מיוסף], איז דאָס [ברכת וגדולת יוסף] דער מקור פון נס חנוכה, דער מקור פון חנוכה [איז] אין פרשת מקץ, ברויך מען דאָס טאַקע ליינען יעדן חנוכה [דעם] פרשת מקץ.

מא

אופן ב: בביאור קושיות ג, ו

ס'קען זיין אַז דאָס [אוצרות התבואה במצרים] האָט טאַקע געקערט צו יוסף הצדיק [ונחשב כרכוש] (כדלקמן באות מט).

מב

[ונראה לבאר בהקדם] אַזוי ווי כ'האָב געזאָגט^{כג} דער בית יצחק^{כד} פרעגט (באות מד).

הקדמה לקושית הבית יצחק בנס חנוכה

וואָרן תוספות^{כה} זאָגט דאָך [להקשות מגמרא דחולין דמשמע] אַז די מזיקים זענען נישט שולט [אויף] אַ דבר המנוי ובמספר.

אין איין פלאַך [בתענית (כלעיל אות כו)] שטייט דאָך אַז דעמאָלטס [שאינו מדוד רק סמוי מן העין] איז שולט די ברכה.

און איין פלאַך [בחולין] שטייט דאָך גאָר חלילה אַז די מזיקים זענען שולט [בדבר שאינו מדוד ומנוי], איז דאָך דאָס אַ סתירה.

ענטפערט תוספות ס'איז טאַקע ביידע אמת, ווייל דאָס וואָס ס'קער [צו] אַ בעל הבית [ואינו הפקר, לית להו רשות למישקל, משא"כ] אַ דבר שאינו מנוי, אַז ס'איז נישט קיין דבר המדוד קומט דאָך אַריין די ברכה, דאָס [החלק שנתרבה בברכה] איז דאָך הפקר, דאָס קער דאָך נישט קיינעמ'ס, קאָנען חלילה די מזיקים צורירן.

^{כב} ברמב"ן (לך יב, ט) וז"ל, ויהי רעב בארץ, הנה אברהם ירד למצרים מפני הרעב לגור שם וכו' והמצרים עשקו אותו וכו' והקב"ה נקם נקמתם בנגעים גדולים, והוציאו משם במקנה בכסף ובוזה. ורמז אליו כי בניו ירדו מצרים מפני הרעב לגור שם בארץ וכו' והקב"ה ינקם נקמתם בנגעים גדולים עד שיוציאם בכסף וזהו צואן וכו'. לא נפל דבר מכל מאורע האב שלא יהיה בכניסו - והענין הזה פרשוהו בבראשית רבה (מ, ט) רבי פנחס בשם רבי אושעיא אמר, אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם צא וכבוש את הדרך לפני בניך, ואתה מוצא כל מה שכתוב באברהם כתוב בבניו, באברהם כתוב ויהי רעב בארץ, בישראל כתיב (ויגש מה, ו) כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ, עכ"ל. הרמב"ן.

^{כג} בדברי יואל לחנוכה (אות מג, אופן ג. ואות יז, אופן ב)

^{כד} בשו"ת בית יצחק (א"ח סימן קי. להגאון רבי יצחק יהודה שמעלקיש, אב"ד לבוב (לעמבערג) והמדינה, נפטר ע"כ תרס"ה).

^{כה} דהקשו התוספות (תענית ח: ד"ה אלא) על דברי הגמרא אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין, תימה דאמרין [בחולין קה:] גבי הני שקולאי [שאחד מן המזיקין שבר חבית יין מאחד שהניחם לפוש, ובא לפניו מר בר רב אשי ונידה את המזיק, בא המזיק לפניו וצוה לו לשלם הנוק עד איזה זמן, כשבא הזמן נתעכב ולא שילם, כשבא לשלם, שאל אותו מר בר רב אשי אמאי לא באות בזמן? אמר לו המזיק:] קל מילי דצייר [שהוא קשור], וחתים [אויש] לו חותם, וְכִייל [ומדוד], ומני [נספירו אותן], לית לן רשותא למשקל מיניה [לקחת ממנו], עד דמשכחינא מידי דהפקרא. אלמא בדבר המדוד והמנוי לית ליה רשות למשקל מיניה ובדבר הסמוי אית ליה רשות אלמא אין ברכה בדבר הסמוי. ויש לומר דלא קשה מידי, דהא דקאמר התם היינו טעמא דלית להו אלא בדבר הפקר ולא דבר דכייל ומנוי או צייר וחתים, היינו בשביל דאין ברכה מצויה בהני, ולית בהו דבר הפקר והאי דבעלים ניהו, אלא בדבר הסמוי, והיינו מטעם דהברכה מצויה בדבר הסמוי, ומה שמתרבה בשביל הברכה אית להו רשות למישקל בסמוי דהיינו כמו הפקר, שאין לשום אדם זכות בו, עכ"ל.

מג

דער ישמח משה^כ טייטשט מיט דעם [את כוונת הברכה בהפסוק] **יְבָרְכֶךָ ה'** [שיהי' ברכה בממונך, אוין] פונדעסטוועגן **וַיִּשְׁמְרְךָ מִן הַמְּזִיקִים**.

מד

קושיא יא: קושיית הבית יצחק

שמן הנתרבה על ידי ברכה הרי הוא כהפקר, ואם כן איך יצאו ידי חובת המנורה בזה?

פרעגט ער [הבית יצחק] די קשיא [בנס חנוכה שניתוסף השמן על ידי הברכה].

לפי זה [לדברי התוספות שדבר הנוסף על ידי ברכה הוי כמו הפקר], אַז ס'איז הפקר איז מען דאָך נישט יוצא [מצות הדלקת המנורה במקדש]?, ס'האָט דאָך געמוזט זיין [השמן] מִשָּׁל הַקֶּדֶשׁ^כ, וויאזוי האָט מען יוצא געווען מיט דעם שמן אַז ס'איז אַריינגעקומען די ברכה אין שמן, אַז ס'איז הפקר?.

מה

תירין לקושיית הבית יצחק שהכהנים הקדימו וזכו מן ההפקר

נאָר מיר דאָכט זיך די קשיא איז נישט קשה, מעיקרא אָן לא קשה מידי, וואָרן ס'איז טאַקע הפקר אָבער מ'איז דאָך זוכה מן ההפקר.

פֿליו זענען דאָך קונה. דאָס חצר של הקדש [יכול לקנותו^{כב}, און] די כהנים האָבן דאָך געקענט זוכה זיין דערין [על ידי הגבהה], מ'קאָן דאָך זוכה זיין מן ההפקר, [ומסרום אחר כך לציבור ויכלו להדליק בו המנורה].

ס'איז נאָר אַ חשש חלילה, זיי זאָלן זיך מקדים זיין חלילה פריער די מזיקים, איידער וואָס, איידער ווען, איידער ס'קומט דער קנין [של הכהנים], אַז זיי [המזיקים] זענען עס פריער מרגיש, קאָנען זיי פריער זוכה זיין, אָבער אַז ס'גייט דורך אַז דער אייברשטער העלפט אַז מ'איז זוכה מן ההפקר האָט עס שוין צוריק אַ בעל הבית [ואין המזיקים יכולין לשלוט בזה].

איז דען פאַרהאַנדן אַ הפקר אַז מ'זאָל נישט קענען זוכה זיין, פונקט אזוי ווי זיי [המזיקים יכולין ליקח מן ההפקר], קענען זיי [הכהנים] אויך זוכה זיין.

איבערדעם איז דאָס טאַקע געווען, דאָס איז געווען דעמאָלטס אַ נס האָט דער בורא כל עולמים געהאַלפן אַז די כהנים האָבן נאָך פריער אינאין געהאַט זוכה זיין, זיי האָבן זיך מקדים געווען פאַר די מזיקים.

מו

מעם לאמירת ויהי נעם אצל נרות חנוכה

אפשר פאַרדעם זאָגט מען ויהי נעם ביי די נרות חנוכה, [דמזמור יושב בסתר עליון הוא] שִׁיר שֶׁל פְּגָעִים^{כט}.

^כ בישמח משה (נשא, ד"ה במדרש) וז"ל, במדרש (במד"ר יא, ה) **יְבָרְכֶךָ ה'** בממונך מן המזיקים. נראה לי על פי הגמרא (תענית ח:) אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין, הקשו התוספת (ד"ה אלא) הלא במידי דצייר וחתום לית להו רשותא. ותירצו דמה שנתרבה מכח הברכה היא כמו הפקר, לכך אית להו רשותא וכו', עיין שם. נמצא היכא שיש חדא לטיבותא דיש ברכה, יש חדא לגריעותא דשולטין. והיכא דיש חדא לטיבותא דאין שולטין, יש חדא לגריעותא דאין ברכה, והבן. ולכך הבטיח לישראל תרתי לטיבותא, והבן.

^{כז} דכתיב בפסוק (שמות כו, כ) **וַיִּקְחוּ אֵלָיֶךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ**. ודרשין בגמרא (יומא ג:) **וַיִּקְחוּ אֵלָיֶךָ**, מִשָּׁל צִבּוּר.

^{כח} דאף שהבית יצחק הביא מדברי התוספות בבא בתרא (עיי"ש דף עט. ד"ה ואין מועלין) דלא אמרין שיקנה חצר הקדש כמו שקונה חצר הדיוט, מכל מקום יש לדחות זה על פי דברי הנתיבות בפתחתו לחו"מ סימן ר' עיי"ש. ועיין באורך בדברי יואל לחנוכה (חלק א', אות מג, אופן ג, קושיא ג).

[ווייל] דאָס איז דאָך אַ שמירה פון מזיקים וואָס מ'זאָגט שיר שְׁל פֿגְעִים, [ולכן] זאָגט מען [עס] אויף די נרות חנוכה, ווייל דאָס האָט אויך געקערט צום נס חנוכה [שיתקיים הברכה] וְיִשְׁמְרֶךָ מן המזיקים [וכפירוש הישמה משה], ווייל ס'איז געווען [השמן] אַ הפקר, און די כהנים האָבן זיך מקדים געווען.

מז

תירוץ על קושית הבית יוסף

שנעשה נס עוד מקודם להדלקת המנורה שהכהנים הקדימו את המזיקים לזכות בהשמן

אפשר איז דאָס טאַקע געווען נאָך אַ נס געווען, אין דעם ערשטן טאַג נאָך [איז] אויך שוין געווען אַ נס, ווייל זיי [הכהנים] האָבן זיך געמוזט מקדים זיין, זיי האָבן דאָך געמוזט נאָך פריער דערינען זוכה זיין מן ההפקר, איידער זיי כאָפֿן עס צו די מזיקים, נאָך איידער, פון פריערער האָבן זיי געמוזט פריער נאָך האָבן, איידער דאָס נס איז געשען, ממילא רעכן איך מיט אַ טאַג פריערער, ס'ווייזט אויף דעם אַז מ'האָט נאָך פון פריערער געמוזט מקדים זיין וואָס זיי האָבן פריער זוכה געווען.

מח

ביאור הקישור "על ידי כהני הקדושים" וְכָל מִצְוֹת "שְׁמוֹנֶת" יְמֵי חֲנוּכָּה

איבערדעם [אתי שפיר קישור החרוז], ווייל ס'איז עַל יְדֵי כְּהֻנָּה הַקְּדוּשִׁים' [שזירו צעמם וזכו בהשמן מן ההפקר, לכן] וְכָל מִצְוֹת "שְׁמוֹנֶת" יְמֵי חֲנוּכָּה, דער ערשטער טאַג אויך, ווייל זיי האָבן זיך מקדים געווען זוכה צו זיין מן ההפקר.

מט

סיום הביאורים בפרשת השבוע

יוסף זכה מן ההפקר בהתבואה שניתוסף על ידי הברכה, ומאחר שהיה שייך לעצמו ולא להמצריים, לא נכלל בהחלום איבערדעם איז רעכט, ממילא דאָס וואָס ס'איז אַריינגעקומען די ברכה [באוצרות התבואה במצרים] ס'האָט געקערט צו יוסף הצדיק, ס'האָט דאָך געקערט 'זיין', ער האָט זוכה געווען, דאָס איז געווען הפקר [בתחלה ע"י הברכה, ויוסף הקדים לזכות מן ההפקר], האָט עס גאַרנישט געקערט די מצריים, דאָס האָט טאַקע געקערט צו יוסף הצדיק און ס'איז געווען זיין. איז ער געווען [הבעל הבית על התבואה] און ער איז שוין נישט געשטאַנען אין חלום [רק המצריים].

ג

איבערדעם איז דאָס טאַקע געבליבן.

דאָס ווייל ס'איז אַריינגעקומען די ברכה [נעשה הפקר וזכה בהם יוסף], איבערדעם איז דאָס טאַקע געבליבן. איז דאָס אויך פאַרענטפערט [קושיא ה]. ממילא איז טאַקע געווען וְלֹא נִדְעָ כִּי בָּאוּ אֶל קִרְבָּנָה, דאָס וואָס ס'איז אַריינגעקומען "אֶל קִרְבָּנָה" דאָרט צו די מצריים [זאת לא נודע], אָבער יוסף הצדיק

^כ דאיתא במשנה (שבועות יד.) דבשעה שמוסיפין על העיר אומרים שיר. ובגמרא איתא (טו.) שהיו אומרים קאפיטל צ"א שבתהלים הנקרא "שיר של פגעים". ופירש"י פגעים, מזיקין שפוגעין בבני אדם להזיק.

איז געווען אַרױס פון דעם, ער איז נישט געשטאַנען אין חלום ער איז געווען העכער אפילו, ער איז געווען העכער פון דעם אַלעמען העכער פון דעם בעל החלום אויכעט.

איבערדעם דאָס [האוצרות] האָט גאָר געקערט זיין, ס'האָט נישט קיין שייכות געהאַט מיט מצריים, זאָגט ער וישיתיהו "על" אַרץ מִצְרַיִם, נישט אַזאַלעכער וואָס איז אונטערוואָרפן און גיט זיך איבער פאַר זיי, נאָר אַזאַלעכער וואָס וועט זיין וישיתיהו "על" אַרץ מִצְרַיִם.

נא

חפץ הבא מצדיק יש לו קדושה

איבערדעם איז דאָס אַ חשיבות געווען קאָן זיין, און ס'איז געליגן אַכציג יאָר, ווייל ס'איז געקומען ממקום הקדושה. דאָס וואָס ס'קומט פון אַ צדיק האָט דאָך אין זיך אַ קדושה.

נב

אכילת מאכלי הצדיקים יש בו כח להסיר מחלות

ווי ס'שטייט אין אוהב ישראל^ל [לפרש הפסוק (שמות כג, כה) וַעֲבַדְתֶּם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם] וּבִרְךָ אֶת לַחֲמֶךָ וְאֶת מִימֶיךָ וְהִסְרִיתִי מִחֲלָה מִקֶּרְבְּךָ, ווייל ס'וועט זיין וַעֲבַדְתֶּם ה' אֱלֹהֵיכֶם, עטץ וועטס דינען דעם באַשעפער, וועט זיין וּבִרְךָ אֶת לַחֲמֶךָ וְאֶת מִימֶיךָ, אַז דיין ברויט און דיין וואָסער דאָס וועט זיין וְהִסְרִיתִי מִחֲלָה מִקֶּרְבְּךָ, דאָס וועט זיין אַ רפואה, דינע אַכילס ומשקים, דאָס וואָס ס'איז פון עובדי ה' איז אַ רפואה. אַזוי שטייט דאָך אין אוהב ישראל.

נג

ממילא אַז ס'ליגט אין דעם אַ קדושה ברענגט עס אויך עפעס תועלת, איבערדעם איז דאָס געווען אַ חשיבות ווייל ס'האָט געקערט פון יוסף הצדיק.

נד

ביאור הפסוק: וַעֲתָה אֵל תִּירָאוּ אֲנֹכִי אֲכַלְכֶּל אֶתְכֶם

איבערדעם האָט ער [יוסף] געהאַט [מה לכלכלם, ולזה אמר (ויחי ג, כא) וַעֲתָה] אֵל תִּירָאוּ אֲנֹכִי אֲכַלְכֶּל אֶתְכֶם.

לכאורה האָבן זיי דען מורא געהאַט זיי וועלן נישט האָבן צו עסן, זיי האָבן מורא געהאַט [לו] וְשָׁטְמוּ יוֹסֵף וְהָשִׁיב וַיֵּשֶׁב אֶת כָּל הַגְּמוּלָה, האָבן זיי זיך [דען] געפאַרכטן חלילה אַז מ'וועט נישט האָבן [לאכול].?

און ס'איז דאָך גאַרנישט קיין תשובה אויף דעם וואָס זיי האָבן מורא געהאַט, [דאָס וואָס] ער האָט געענטפערט אֲנֹכִי אֲכַלְכֶּל אֶתְכֶם.

^ל באוהב ישראל (פרשת משפטים) וַעֲבַדְתֶּם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּבִרְךָ אֶת לַחֲמֶךָ וְאֶת מִימֶיךָ וְהִסְרִיתִי מִחֲלָה מִקֶּרְבְּךָ. או יאמר על דרך שאמרו חז"ל (פסחים קיב.) כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך עיי"ש, היינו לאשר היתה הברכה שורה בכל אשר לו, לזה כל שנטל ממנו איזה דבר שכבר שרתה עליו ברכת ה' הוא גם כן מתברך. וזה שאמר הכתוב וַעֲבַדְתֶּם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם הבטיחנו השם יתברך ויתעלה וּבִרְךָ אֶת לַחֲמֶךָ וְאֶת מִימֶיךָ וְהִסְרִיתִי מִחֲלָה מִקֶּרְבְּךָ. היינו שהשם יתברך יברך לַחֲמוֹ וּמִימּוֹ של הצדיק העובד את ה', וכל מי שיאכל ויטעום אצלו כלום ישלח לו השי"ת מבוקשו הצריך לו, כגון רפואה למי שצריך לרפואה, וכדומה שאר מבוקשים בגשמיות וברוחניות, כן יהי רצון אמן.

נאָר זיי האָבן מורא געהאַט פאַר'ן גלות, ס'איז געווען אויך אין חטא מכירת יוסף. [ווייל אויב] האָט מען געגעסן פון זייערן [מלחם המצרים, באופן כזה] שטייט דאָך אין זוהר הקדוש (הנ"ל אות כד) פאַלט מען אַרונטער [תחת גלותם].

האָט ער זיי געזאָגט, ניין, זיי זאָלן זיך נישט פאַרכטן פאַר גאַרנישט, וואָרן ס'וועט זיין אַנכי אַכּלָל אַתְּכֶם, עטץ וועטס גאַרנישט עסן פון די כוחות הטומאה פון מצרים, וואָרן איך וועל ענק שפּייון.

ווילאַנג ער וועט זיין אויף דעם עולם, האָט ער געוואוסט וועלן זיינע אוצרות בלייבן, און דאָס האָט ער זוכה געווען מן ההפּקר, האָבן די מצריים נישט קיין שייכות צו דעם, ממילא איז דאָס געווען אַלעס פונעם כח הקדושה.

נה

בשמן דורות חנוכה וכו' בה הכהנים בכח קדושתם

און דאָס איז דאָס זעלבע געווען ביים נר חנוכה, אַז מ'האָט געצינדן די נרות וואָס די כהנים האָבן זוכה געווען דורך אַ כח הקדושה, איז דאָס געווען דאָס איז דער מקור פונעם נס חנוכה, דאָס וואָס ס'איז געווען די ברכה.

און דורכדעם איז דאָס התעוררות פון די גאולה האָט זיך אַזוי אָנגעהויבן, אין כח פון יוסף הצדיק, וואָס ס'האָט זיך אָנגעהויבן דער כח פון די גאולה.

די גאולת מצרים דאָס איז דער שורש פון יעדע גאולה, אַזוי שטייט דאָך, איבערדעם [נצטוויגן] לַמֶּעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ (ראה טז, ג) ווייל דאָס איז דער שורש.

כאָטשיג אפילו די גאולה העתידה וועט גרעסער זיין, דאָס [יציאת מצרים] וועט זיין אַ טפל (ברכות יב:), אָבער דער אָנהייב די התחלה, איז געווען פון גאולת מצרים, ווען נישט די גאולת מצרים העט מען נישט געווען געקאָנט צוקומען צו קיין שום גאולה.

אַזוי ווי מ'זאָג מיר וְאֵלּוּ לֹא הוֹצִיאַתְּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אַבּוֹתֵינוּ, חלילה אָנוּ וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בְנֵינוּ [מִשְׁעָבֵדִים הָיינוּ לַפְּרֵעָה בְּמִצְרַיִם], העט נישט געווען גיווען קיין אופן אויף דער גאולה, ווען חלילה מ'העט דעמאָלטס חס ושלום אַריינגעפאַלן אין שער הנ'. איבערדעם איז רעכט, איבערדעם איז דאָס געווען התעוררות הגאולה.

נו

אופן ב: בתירוף קושיית הבית יוסף

על ידי נס הנרות, נתעורר כח הגאולה של יוסף הצדיק, ובוה נצחו אחר כך במלחמה

איבערדעם איז טאָקע דער שמן איז טאָקע [לזכר הנס] אויף די מלחמה, איבערדעם קאָן זיין טאָקע אַכט טאָג [חנוכה].

אַזוי ווי מ'זאָגט [בפרי חדש (אוי"ח סי' תרע) ליישב קושיית הבית יוסף, כ"ן] דער ערשטער טאָג איז אויפ'ן נצחון המלחמה. און [הקשו על זה] דאָ זאָגט מען דאָך (בגמרא שבת כא:): מאי חנוכה וכו' די אַלע שמונה ימים זענען אויף די נרות, אין די גמרא איז גאַרנישט מוזכר [שהנרות נתקנו על נס נצחון המלחמה].

נאָר קען זיין, דאָס איז טאָקע הא בהא תליא, די ברכה פון די נרות דאָס האָט געוויזן [אז] דער כח איז געבליבן ווייטער [לגמור נצחון המלחמה].

נז

וואָרן לעולם כאָטשיג מ'האָט זיי מְנַצֵּחַ געווען אָבער מ'האָט זיי אַלץ נאָכנישט אינגאַנצן פטור געוואָרן, וואָרן ס'איז נאָך אַלץ געווען צו טאָן [שעדיין לא היה הנצחון, ולא נגמרו המלחמות]. אַזוי ווי ס'ווערט דאָך געברענגט ס'שטייט אין יוסיפון (פרק כא-כו) און אַנדערע [ספרים] אַז מ'האָט נאָך אַלץ געהאַט עפעס, מ'איז נאָכנישט אינגאַנצן פטור געוואָרן. נאָר דעמאָלטס האָט מען דאָס ערשטע מאָל דורכגעבראַכן אַז מ'האָט געקאָנט אַריינקומען אין בית המקדש, אָבער מ'איז נאָכנישט אינגאַנצן פאַרטיג געווען.

נאָר דער בורא כל עולמים האָט געהאַלפן מיט דעם כח, [אז] זיי זאָלן אַריינקומען אין בית המקדש זיי זאָלן קאָנען אַנציינדן די מנורה, אין זכות פון די מנורה, און ס'איז אַריינגעקומען אַ ברכה אין שמן, דאָס איז נתעורר געוואָרן, דער זכות פון יוסף הצדיק און דער שורש פון אַלע גאולות, פון דער ערשטער גאולה פון גאולת מצרים איז דאָס נתעורר געוואָרן [כח של יוסף לעורר הגאולה מגלות יון, ועל ידי זה נצחו החשמונאים במלחמה, ונמצא שנס הנרות ונצחון המלחמה הא בהא תליא].

נח

נח חנוכה הוא נאולה והצלה נצחית

איז דעמאָלטס [בחנוכה] געוועזן אַ גאולה געווען וואָס זיי זענען ניצול געוואָרן, [ולזה אומרים] וְלֵךְ עֲשֵׂיתָ שֵׁם גָדוֹל וְקָדוֹשׁ וְלַעֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל עֲשֵׂיתָ תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה, "וּפּוֹרְקָן" "כִּהְיוּם הַזֶּה", ס'איז געבליבן אַ נצחיות, אַזוי ווי [בגאולה העתידה נאמר] כִּימֵי צִאתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת, [כן הנס חנוכה] דאָס איז אַ שורש אויף די גאולה העתידה.

אַזוי ווי מ'האָפּ מיר אַז במהרה ירחם ה' על עמו. ס'זאָל מקויים ווערן בימים ההם בזמן הזה די אַלע נסים ונפלאות וואָס אידן זענען געהאַלפן געוואָרן.

נט

סיום התורה וברכת הקודש

דער בורא כל עולמים זאָל העלפן אַזוי אין דעם דור השפל אין דעם ביטערן חשכות.

הקב"ה זאָל מאיר עיני ישראל זיין, מיט די נרות דקדושה, מיט די נרות חנוכה.

מיט'ן כח הברכה, און מיט'ן כח ההצלה וואָס ס'איז נתעורר געוואָרן אויף אידן בימים ההם בזמן הזה.

און רחמים וחסדים, מיט די אַלע די אורות עליונים, און דער כח פון די צדיקים און די קדושים וואָס זיי האָבן געהאַט מסירת נפש פאַר'ן באַשעפער.

דער בורא כל עולמים זאָל העלפן: ס'זאָל בלייבן טאַקע אַ ישועה נצחיות. במהרה זאָל מיר זוכה זיין יְרָאוּ עֵינֵינוּ וְיִשְׁמַח לָבֵנוּ.

מ'זאָל מיר זוכה זיין צו זען די ישועה שלימה און דעם אור האמיתי, בהתרוםמות קרן התורה וישראל בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

